

4. Муратов І., Месеча І. Електронне декларування. Вісник офіційно про податки. 2014. № 27. URL: www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/7257.
5. Реформування Державної фіскальної служби: достойні зарплати проти корупції. Рекомендації Незалежної експертної комісії по виплатах для визначення рівнів заробітної плати, що мінімізує потребу персоналу в додаткових корупційних доходах. Київ. 2015. URL: sfs.gov.ua/data/material/000/165/.../RECOMENDAZ.pdf.
6. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр.: затверджено Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр. від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII. Відом. Верхов. Ради. 2014. № 46. Ст. 2047.
7. Правила етичної поведінки державних службовців: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 65. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248839311>.
8. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2016 р.: затверджено рішенням НАЗК від 04 квітня 2017 р. № 125. URL: <https://nazk.gov.ua/antykoriupciyna-strategiya>.
9. Костенко О., Бусол О. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези. Публічне право. 2016. № 2(22). С. 148–149.
10. Національна система доброчесності України. 2015. URL: https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2016/11/nis_assessment_ukr_0.pdf.

ПАХЛЕВАНЗАДЕ АЛЬБОРЗ

аспірант кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
(Міжнародний гуманітарний
університет)

УДК 343.131

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У статті акцентовано увагу на необхідності подальшого наукового опрацювання проблеми темпоральної характеристики досудового розслідування. Як на одне із проблемних питань указано на аспект можливості визнання окремою стадією кримінального провадження дослідного провадження, яке має свої чіткі темпоральні характеристики та сьогодні визнається лише початковим етапом стадії досудового розслідування. У цьому зв'язку запропоновано внесення відповідних змін до Кримінального процесуального кодексу та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Ключові слова: *строк, термін, принцип, кримінальне провадження, досудове розслідування.*

В статье акцентировано внимание на необходимости дальнейшей научной проработки проблемы темпоральной характеристики досудебного расследования. Как на один из проблемных вопросов указано на аспект возможности признания отдельной стадией уголовного производства следственного производства.

ства, которое имеет свои четкие темпоральные характеристики и сегодня признается лишь начальным этапом стадии досудебного расследования. В этой связи предложено внесение соответствующих изменений в Уголовный процессуальный кодекс и Закон Украины «Об оперативно-розыскной деятельности».

Ключевые слова: *срок, момент, принцип, уголовное производство, досудебное расследование.*

The article focuses on the need for further scientific study of the temporal characteristics of pre-trial investigation. One of the problematic issues is the aspect of the possibility of recognition as a separate stage in the criminal proceedings of investigative proceedings, which has its distinct temporal characteristics and is now recognized only as an initial stage in the stage of pre-trial investigation. In this regard, the amendments are proposed to the Criminal Procedural Code and the Law of Ukraine “On Operational-Investigative Activity”.

Key words: *term, point, principle, criminal procedure, pre-trial investigation.*

Вступ. У чинному кримінальному судочинстві здійснення багатьох процесуальних дій залежить від встановлених законом процесуальних строків, які мають свої точки відліку – початок і кінець певного строку. Строки окреслюють часові межі як загалом у кримінальному провадженні, так і в окремих процесуальних діях.

Тому необхідно приєднатися до позиції тих учених, які підкреслюють, що кримінально-процесуальна діяльність неможлива без встановлення строків у розумінні «визначеного проміжку часу», тобто протягом певного проміжку часу повинна бути завершена та чи інша стадія процесу («моменту настання виконання будь-якої дії») [1, с. 12–13].

Темпоральні характеристики досудового розслідування привертали увагу багатьох дослідників, серед яких можна назвати Т.М. Барабаш, Г.Я. Коваленко, Є.Г. Коваленко та ін. [1; 2]. Безпосередньо проблематиці етапу початку досудового розслідування згідно із положенням чинного кримінального процесуального законодавства присвячували свої дослідження Ю.П. Аленін, С.О. Гриненко, В.В. Микитенко, М.А. Погорецький, К.А. Садчікова, В.М. Тертишник, І.В. Чурікова [2–8]. Постановка завдання. Завдання статті – визначити шляхи вирішення проблеми дослідного провадження, відштовхуючись від темпоральних характеристик досудового розслідування.

Результати дослідження. Поняття «процес» у загальному значенні – це послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком; хід розвитку; плин; перебіг [9, с. 829]. Відповідно, діяльність органів досудового розслідування, прокуратури і суду щодо розслідування кримінальних правопорушень та здійснення правосуддя поділяється на стадії кримінального процесу. Під останніми прийнято розуміти відносно самостійні етапи кримінального провадження, що характеризуються розв’язанням певного кола визначених у законі завдань, специфічним колом суб’єктів процесуальної діяльності та їх функціями, а також зумовленою вирішуваними завданнями провадження кримінально-процесуальною формою та властивими для даного етапу процесуальними актами і рішеннями [5, с. 35].

Загальновизнаною є теза про існування, за чинним КПК, таких стадій: досудове розслідування; підготовче провадження; судовий розгляд; апеляційне провадження; касаційне провадження; провадження у Верховному Суді України; виконання судових рішень; провадження за нововиявленими обставинами і виключна стадія.

Саме зі стадії досудового розслідування і виникають кримінальні процесуальні відносини між учасниками кримінального провадження. Цю стадію визначають як юридичну процедуру вирішення кримінально-правового конфлікту за допомогою процесуальних засобів (слідчих (розшукових) дій, також і негласних, застосування заходів забезпечення кримінального провадження та інших процесуальних дій, передбачених КПК) з метою створення доказової бази [2, с. 116]. Досудове розслідування починається з моменту внесення

відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується прийняттям передбачених КПК підсумкових рішень. Розгляд завдання, які випливають із загальних завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК); чітко окреслені межі в системі кримінального процесу; характерний зміст та процесуальну форму; визначене коло суб'єктів; специфічні підсумкові процесуальні рішення.

Водночас такий традиційний підхід у найближчому розгляді знаходить й інше трактування. Зокрема, В.М. Тертишник в одному із останніх спеціальних видань констатує у кримінальному процесі вісім основних стадій кримінального провадження, де, поряд із вищерахованими, як на першу із них указує на стадію дослідчого провадження (прийняття, передусім стадії досудового розслідування [5, с. 35].

Натомість в інших сучасних процесуальних дослідженнях прийняття, розгляду та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення відмовляється у самостійному значенні як окремої стадії, вона розглядається як перший етап стадії досудового розслідування [7, с. 34; 10, с. 23].

У цьому зв'язку необхідно підкреслити, що хоча концепція, яка покладалася в основу створення чинного КПК України, передбачала остаточну відмову від стадії дослідчого провадження (порушення кримінальної справи), все ж таки практика роботи правоохоронних органів та окремі положення кримінального процесуального законодавства, передусім ч. 1 ст. 214, якою, хоча і з застосуванням вимоги невідкладності, але з передбаченням строку «не пізніше 24 годин», протягом яких слідчий, прокурор після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування, все ж таки примушує визнати справедливості розгляду в рамках нашого предмета дослідження темпоральних категорій не тільки власне стадії досудового розслідування, а й її початку – дослідчого провадження, що, як то вбачається із наведеного положення кримінального процесуального закону, має свої визначені чіткі темпоральні характеристики.

Так В.М. Тертишник дослідче провадження визначає як початкову стадію кримінального процесу, зміст якої становить діяльність із прийняття, реєстрації, розгляду та перевірки заяв і повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення та, в разі з'ясування наявності ознак злочину, створення юридичних підстав для початку досудового розслідування шляхом внесення відомостей до ЄРДР [5, с. 35].

Водночас, згідно з ч. 3 ст. 214 КПК України, здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР, що здійснюється негайно після завершення огляду [11]. Тобто законодавець, сконструювавши таку норму, об'єктивно відмовляє в існуванні досудового розслідування зокрема та кримінального процесу взагалі до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

В окремих джерелах формулюється думка, що перевірка заяв чи повідомлень про злочини в дослідчому провадженні може здійснюватися шляхом оперативно-розшукових заходів [5, с. 36]. Таке положення суперечить ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», у якій визначено лише такі підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності: наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб безвісно відсутніх; розвідувально-підривною діяльністю спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою

діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку зі службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співпрацюють або співпрацювали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності [12]. Тобто, як вбачається із тексту наведеної норми, перевірка заяв чи повідомлень про злочини в дослідчому провадженні не є підставою для проведення оперативно-розшукових заходів.

Така ситуація, коли практика роботи правоохоронних органів та методичні рекомендації з розслідування переважної більшості злочинів одночасно з проведенням огляду місця події, який здійснюється до внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР, вимагає проведення комплексу оперативно-розшукових заходів, що належать до групи т. зв. «ініціативних», тобто таких, які не потребують ані рішення слідчого судді, ані дозволу прокурора (опитування громадян, особистий пошук тощо), об'єктивно вимагає внесення відповідних змін як до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», так і до ч. 3 ст. 214 КПК України.

Більше того, ч. 2 ст. 214 КПК України чітко встановлюється закономірності, відповідно до якого досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР.

Закон вимагає вносити до ЄРДР відомості про попередню правову кваліфікацію правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, що вже на цьому етапі є результатом оціночної діяльності слідчого або прокурора [8, с. 34].

В останніх спеціальних дослідженнях зазначається, що на практиці не завжди відомості, викладені в заяві, можуть бути оцінені як такі, що чітко визначають ознаки конкретного злочину. Також досить часто виникають обставини, які виключають можливість кваліфікації діяння й унеможливають внесення відомостей до ЄРДР та початку розслідування [7, с. 34].

На жаль, ст. 214 КПК встановлює лише один можливий варіант реагування уповноважених органів на отримання заяви або повідомлення – внесення відомостей до ЄРДР, закріплюючи своєрідний «процесуальний рефлекс», реалізація якого, на думку законодавця, не пов'язана з потребою здійснювати оцінку відомостей у заявах і повідомленнях та визначенням подальшого їх спрямування [8, с. 34]. Крім того, чинний КПК не передбачає необхідності прийняття процесуального рішення про початок провадження, замінюючи його алгоритмами, які не передбачають альтернативного розвитку процесуальної ситуації.

З цього приводу К.А. Садчикова слушно ставить запитання: що робити із заявами та повідомленнями, які були прийняті як інформація, якщо в ході подальших заходів було встановлено, що ознаки кримінального правопорушення відсутні? (Зокрема, це злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, передбачені ст. 307, 308, 309 КК України, незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами відповідно до ст. 263 КК України, злочини у сфері службової діяльності, зокрема службове підrobлення, передбачене ст. 366 КК України тощо). Така ситуація пояснюється проблемами початкового етапу провадження і потребує виконання певних заходів. Однак глава 20 КПК України на цьому етапі досудового розслідування проведення спеціальних досліджень чи інших перевірочних дій (за винятком огляду) не передбачає. Дана проблема за КПК 1960 р. вирішувалася шляхом проведення оперативних заходів, надання спеціалістами довідок за результатами попередніх досліджень, проведення ревізій чи відомчих перевірок [7, с. 36].

У цьому зв'язку необхідно підтримати позицію таких провідних фахівців, як Ю.П. Алєнін [3, с. 396], М.А. Погорєцький, [4, с. 94], І.В. Чурікова [6, с. 227], стосовно можливості та доцільності проведення перевірки заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення. Така перевірка суттєво зменшить навантаження слідчих підрозділів у частині розслідування подій, за якими кримінальне провадження надалі закривається за відсутністю події чи складу злочину [13, с. 176].

Також необхідно позитивно сприйняти запропоновані К.А. Садчіковою зміни до ч. 1 ст. 214 КПК: «Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення, за наявності очевидних ознак кримінального правопорушення або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та прийняти рішення про початок кримінального провадження. За необхідності проведення попередньої перевірки заяв та повідомлень вона проводиться строком не більше 10 днів. За результатами перевірки слідчий, прокурор приймають рішення: а) про початок досудового розслідування, б) у разі відсутності ознак правопорушення – про відмову у внесенні відомостей до ЄРДР» [7, с. 36–37].

Висновки. Загальновизнаним є підхід поділу стадії досудового розслідування на етапи: 1) внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР; 2) проведення слідчих (розшукових), гласних та/або негласних та інших процесуальних дій; 3) повідомлення про підозру; 4) закінчення досудового розслідування.

Темпоральні межі етапу внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР є, з одного боку, зайве обтяженими оціночним поняттям «невідкладно», а з іншого, – дуже жорсткими і такими, що не сприяють якості досудового розслідування у справах про кримінальні правопорушення, які потребують попередньої перевірки на його початковому етапі.

Етап внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР необхідно визнати окремою стадією кримінального провадження під назвою «дослідче провадження» та надати йому таких темпоральних характеристик: 24 години після отримання інформації, а за необхідності проведення попередньої перевірки заяв та повідомлень – не більше 10 днів.

У цьому ж зв'язку ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» необхідно доповнити такою підставою для проведення ОРД, як «перевірка заяв чи повідомлень про злочини шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, що не потребують дозволу прокурора чи слідчого судді».

Список використаних джерел:

1. Коваленко Є.Г., Коваленко Г.Я. Кримінально-процесуальні строки при застосуванні заходів процесуального примусу: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 192 с.
2. Барабаш Т.М. Проблемні питання етапності досудового розслідування в кримінальному провадженні України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 115–119.
3. Аленін Ю.П. Особливості початку досудового розслідування за новим КПК України (позитивні і негативні аспекти). Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 11. 2012. С. 395–403.
4. Погорецький М.А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 1. С. 93–103.
5. Тертишник В.М. Кримінальний процес України: підручник. К.: Алерта, 2017. 840 с.
6. Чурікова І.В. Початок досудового розслідування у кримінальному процесі України. Юридичний часопис НАВС. 2013. № 2. С. 226–231.
7. Садчікова К.А. Використання спеціальних знань на стадії досудового розслідування (процесуальний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 225 с.
8. Гриненко С.О., Микитенко В.В. Процесуальна регламентація рішень щодо початку кримінального провадження. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару, 17 жовт. 2014 р. / редкол. С.Є. Кучерина, В.В. Федосєєв та ін. Х.: Право, 2014. Вип. 6. 264 с.
9. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. К., 1999. Т. 3. 862 с.
10. Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження: за заг. ред. В.І. Сліпченка. Київ: ТОВ «АРТ-Дизайн», 2012. 250 с.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р.: за станом на 16 березня 2017 р. № 1950-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

12. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII в ред. Закону України від 21 березня 2017 р. № 1965-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

13. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія. Донецьк: ТОВ «ВПП «Промінь», 2012. 640 с.

СОХІКЯН А. С.,

здобувач кафедри

кримінального права № 1

(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.214

ФОРМА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Стаття присвячена дослідженню форми кримінального закону. Розглянуто проблемні питання співвідношення таких діалектичних категорій, як форма і зміст. Автором проаналізовані ознаки та надано визначення поняття форми кримінального закону.

Ключові слова: форма, зміст, ознаки форми кримінального закону, форма кримінального закону.

Статья посвящена исследованию формы уголовного закона. Рассмотрены проблемные вопросы соотношения таких диалектических категорий, как форма и содержание. Автором проанализированы признаки и определено понятие формы уголовного закона.

Ключевые слова: форма, содержание, признаки формы уголовного закона, форма уголовного закона.

The article is devoted to research of the form of the criminal law. The problem issues are addressed such as the correlation of dialectic categories. There are the form and the substance. The author analyzed the signs and gave a definition of the concept of the form of the criminal law.

Key words: form, substance, signs of the form of the criminal law, form of the criminal law.

Вступ. Форма є однією з найдавніших досліджуваних філософських категорій. Її сутність, співвідношення з іншими категоріями та значення вивчалися ще за часів античності. Грецький філософ Платон, описуючи в своїх працях концепцію поділу Всесвіту на два світи: світ ідей (ейдосів (від грец. εἶδος – вид, вигляд) та світ речей, вперше зіткнувся із проблемою визначення матерії та форми. У діалозі «Тімей» філософ писав про існування загального субстрату всіх чуттєвих явищ, матеріалу, з якого формуються всі чуттєві предмети. Отже,

